

ELINAN PÄIVÄKIRJASTA

Pedagoginen ohje – Elinan päiväkirjasta -sarjakuva

KULTTUURIVOIMALA
CULTURE POWER SPAIN 11

OULU

OULU

Sarjakuvan tavoite

- Oppia tunnistamaan, mikä on seksuaalista häirintää ja ahdistelua
- Oppia, miksi seksuaalinen häirintä ja ahdistelu on väärin ja mitä laki siitä sanoo
- Oppia tunnistamaan ja ymmärtämään seksuaalisen häirintään tai ahdisteluun liittyviä tunteita
- Oppia omien rajojen puolustamista ja toisten rajojen kunnioittamista
- Ymmärtää omat mahdollisuudet häirintään puuttumiseen
- Rohkaista nuoria hakemaan apua ja kertomaan huolistaan aikuisille
- Käsitellä seksuaaliseen häirintään liittyviä asenteita, uskomuksia ja myyttejä

Opettajalle (1)

- Sarjakuvassa on kerrottu kahden yläkoululaisen välinen episodi. Sarjakuvassa kerrotaan, miltä häirinnän tai ahdistelun kohteeksi joutuminen voi tuntua ja miten asiaa voidaan käsitellä koulussa.
- Nuoren voi olla vaikea kertoa häirinnästä tai ahdistelusta. Kun aiheesta keskustellaan turvallisessa ympäristössä, nuoren on helpompi tulla kertomaan mahdollisesta kokemastaan häirinnästä tai ahdistelusta.
- Sarjakuvan avulla voidaan:
 - pohtia muun muassa häirinnän ja ahdistelun vaikutuksia
 - käydä läpi oikeita toimintaohjeita häirintä ja ahdistelutilanteissa
- Sarjakuvan avulla on tarkoitus käsitellä seksuaalista häirintää ja ahdistelua yleisellä tasolla. Keskustelun tulee olla toisia kunnioittavaa ja kaikkien tulee voida osallistua keskusteluun turvallisesti.

Opettajalle (2)

- Opettajan tulee olla valmis ottamaan vastaan nuorilta tulevat vastaukset ja viedä niitä tarvittaessa eteenpäin. Ympäristön asenteet ja reagointi on keskeisessä roolissa häirintään puuttumiseksi. Jokaisella nuorella on oikeus turvalliseen opiskeluympäristöön, missä ei tarvitse sietää seksuaalista häirintää.
- Aiheen käsittely voi olla vaikeaa myös aikuiselle. Nuoren kokemusta helposti vähätellään ja häirityn tunteet jäävät käsittelemättä.
- Vuoden 2021 Kouluterveyskyselyn mukaan 48,9 % oululaisista 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä oli kokenut häiritsevää seksuaalista ehdottelua tai ahdistelua edellisen vuoden aikana. Pojista vastaavaa oli kokenut 8,7 %.
 - Tämä tarkoittaa noin 1200 oululaista kyselyyn vastannutta 8. ja 9. luokkalaista lasta, jotka olivat kyselyä edeltäneen vuoden aikana kokeneet seksuaalista häirintää
- Seksuaaliväkivaltaa, eli pakottamista riisuuntumaan, kehon intiimien alueiden koskettelua vasten tahtoa, yhdyntään tai muunlaiseen seksiin painostamista tai pakottamista ja/tai rahan, tavaran tai päihteiden tarjoamista vastineeksi seksistä oli kokenut kyselyä edeltäneen 12 kk aikana:
 - 13,1 % oululaisista 8. ja 9. luokkalaisista tytöistä
 - 3,6 % oululaisista 8. ja 9. luokkalaisista pojista
 - Tämä tarkoittaa noin 350 oululaista kyselyyn vastannutta 8. ja 9. luokkalaista lasta, jotka olivat kyselyä edeltäneen vuoden aikana joutuneet vakavan seksuaaliväkivallan uhriksi

Muista myös opetushenkilökunnalle luotu opas erilaisiin seksuaaliväkivallan tilanteisiin. Opas löytyy osoitteesta:

<https://www.turvataitokasvatus.fi/opaat>

Opettajalle (3)

- Mikäli jollakin nuorella nousee esiin tarve käsitellä omia kokemuksia yksityiskohtaisemmin, sitä ei tulisi tehdä koko luokan kuullen
- Opettaja ehdottaa jatkamaan keskustelua tunnin jälkeen esimerkiksi sanomalla: "Hyvä kun kerroit. Jutellaan ja palataan siihen myöhemmin kahdestaan."
- Kahdenkeskisessä tilanteessa nuoren on hyvä saada kokea, että aikuinen todella kuuntelee ja uskoo häntä.
- Jos aihe jää yleisesti puhuttamaan nuoria, on hyvä palata siihen myöhemmin.
- On tärkeää muistaa kertoa nuorille, että aikuinen on valmis kuuntelemaan, mikäli asiasta haluaa tulla juttelemaan myöhemmin.
- Sarjakuvan viimeisellä sivulla on lyhyitä ohjeita seksuaalisen häirinnän tai ahdistelun tilanteisiin.

Muista myös opetushenkilökunnalle luotu opas erilaisiin seksuaaliväkivallan tilanteisiin. Opas löytyy osoitteesta:

<https://www.turvataitokasvatus.fi/opaat>

Tunnin sisältö

1. Sarjakuvan käsittely, väittämät ja avoimet kysymykset
 - Avoimet kysymykset on suositeltavaa käsitellä tutussa, turvallisessa ryhmässä, pienissä porukoissa keskustellen tai esim. post it –lapuille vastaten
2. Termien seksuaalinen häirintä ja seksuaalinen ahdistelu määrittely
3. Rikosnimikkeet ja huonosti tunnistettavat seksuaalirikokset
 - **Huom!** sarjakuvassa tapahtuva ahdistelu on rikos, rehtorin kansliassa käsittelyn ja anteeksipyyntöä lisäksi siitä pitää tehdä myös rikosilmoitus.
4. Seksuaalioikeudet
5. Turvaohjeet
6. Mistä apua ja tukea?

Tunnin toteutus

- Järjestetään luokkaan tuoleista rinki.
- Kaikki oppilaat ja opettaja(t) istuvat samassa ringissä samalla tasolla juttelemassa näistä vaikeista ja tunteita herättävistä aiheista.
- Kerrotaan oppilaille tunnin sisältö ja se, että matalin osallistumisen taso on istua ringissä, muuhun ei ole pakko osallistua.
- Katsotaan sarjakuva yhdessä läpi kuva kerrallaan.
- Sarjakuvan jälkeen voidaan käydä seuraavan dian väittämiä läpi "peukuttamalla", opettajakin voi peukuttaa.
- Opettaja pysähtyy jokaisen kysymyksen jälkeen ja kertoo omat kommenttinsa.
- Mikäli mahdollista, tunnit kannattaa vetää yhdessä kollegan kanssa, jolloin keskustelu voidaan käydä aikuisten kesken, ja nuoret seuraavat / osallistuvat siihen helpommin.

Väittämät

Samaa mieltä

Eri mieltä

En osaa sanoa

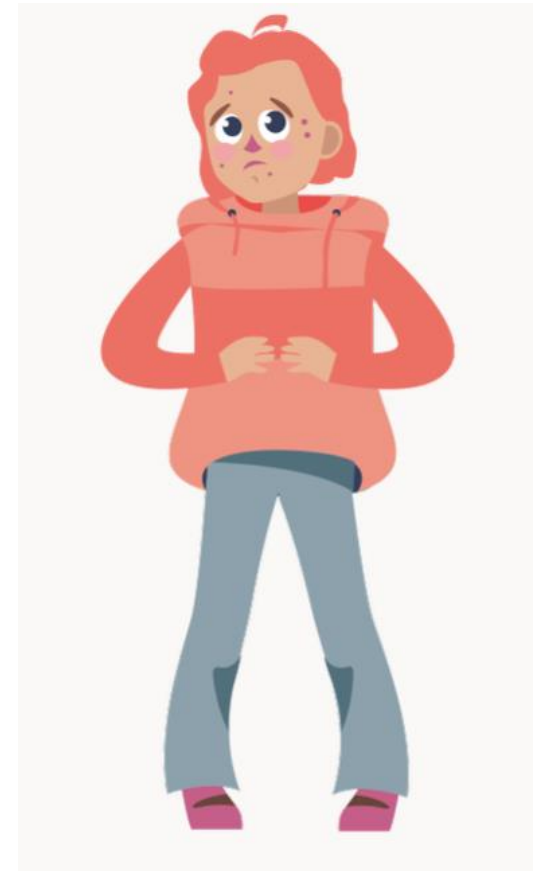
- Käyttäytyikö Juho mielestäsi hyvin? Entä oikein?
- Elinalle jäi tilanteesta hyvä fiilis.
- Elinalle jäi kurja fiilis.
- Olen itse nähnyt vastaavan tilanteen IRL (= in real life).
- Olen nähnyt vastaavan tilanteen somessa.
- Olen itse kuullut vastaavista tilanteista.
- Olen kuullut nimittelyä ja fyysiseen olemukseen puuttumista (esim. huora, homo, lauta).
- Tiedän, että ne ovat seksuaalista häirintää.
- Tiedän, miten toimin jos koen seksuaalista häirintää tai ahdistelua.
- Tuossa sarjakuvassa kohde oli tyttö. Tiedän, että tämä asia koskettaa kaikkia sukupuolia yhtälailla.
- Tiedän, minne toista ei saa koskea ilman lupaa.
- Tiedän, mihin alueille koskettaminen on seksuaalioikeuksien loukkaamista.
- Tiedän, että seksuaalioikeudet ovat ihmisoikeuksia.
- Minulla on joku aikuinen kotona, kenelle puhua asiasta.
- Minulla on joku aikuinen koulussa, kenelle voisin kertoa.
- Tiedän, että voin pyytää apua myös esim. Tyttöjen ja Poikien Talolta näissä tilanteissa.

Avoimet kysymykset

- Miten Juho käyttäytyi? Miksi hän toimi niin?
- Miltä tilanne Elinasta tuntui?
- Minkälaisia tunteita seksuaalinen häirintä tai ahdistelu voi aiheuttaa?
- Miten Elina toimi tilanteessa?
- Miksi Elina ei heti kertonut opettajalle tai jollekin muulle aikuiselle tapahtuneesta?
- Millä tavalla tarinan kulku muuttuu, jos häiritsijä olisi Elina tai joku koulun aikuinen?
- Miten tilanteen käsittelyn tulisi vielä jatkua aikuisten toimesta?
- Millaiset katseet ja sanat voivat olla seksuaalista häirintää?
- Mistä voit huomata, että käytös loukkaa ja toinen tuntee olonsa epämukavaksi?
- Miten sinä voisit toimia, jos näet tai koet seksuaalista häirintää/ ahdistelua?
- Millainen opettaja herättää luottamusta?
- Mikä rohkaisisi oppilaita kertomaan kokemuksistaan?
- Miksi on tärkeää kertoa kokemastaan seksuaalisesta häirinnästä tai ahdistelusta?

Määritelmät

Seksuaalinen häirintä

”Seksuaalista häirintää ja häirintää sukupuolen perusteella samoin kuin käskyä tai ohjetta harjoittaa sukupuoleen perustuvaa syrjintää on pidettävä tässä laissa tarkoitettuna syrjintänä. Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan tässä laissa sanallista, sanatonta tai fyysistä, luonteeltaan seksuaalista ei-toivottua käytöstä, jolla tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti loukataan henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.”

Tasa-arvolaki 7 § (30.12.2014/1329)

Seksuaalinen ahdistelu

”Joka koskettelemalla tekee toiselle seksuaalisen teon, joka on omiaan loukkaamaan tämän seksuaalista itsemääräämisoikeutta, on tuomittava, jollei teosta muualla tässä luvussa säädetä rangaistusta, seksuaalisesta ahdistelusta sakkoon tai vankeuteen enintään kuudeksi kuukaudeksi.”

Rikoslaki 20 luku 5 a § (27.6.2014/509)

Seksuaalinen häirintä

Loukkaavat ilmeet ja eleet

*Itsensä paljastelu
Kiusallinen tuijottaminen
Salakatselu
Käsimerkit
Ilmeilyt
Silmäniskut*

Fyysinen häirintä

*Lähentely
Taputtelu
Silittely
Epäsopiva halaaminen
Intiimien alueiden koskettelu*

Sanallinen häirintä

*Vihjailu
Ehdottelu
Vartaloa tai pukeutumista koskevat huomautukset
Kaksimieliset vitsit
Seksuaaliset kommentit, ehdottelut tai vaatimukset
Vastikkeellisen seksin ehdottaminen*

Nettihakirintä

*Seksuaalisten/seksuaalissävyytteisten kuvien, videoiden ja/tai viestien lähettäminen pyytämättä
Seksuaalissävyytteisten kuvien pyytäminen tai niiden kiristäminen
Kuvien ottamisella ja edelleen lähettämällä uhkailu
Kuvien muokkaamisella ja edelleen lähettämällä uhkailu
Kuvien lähettäminen eteenpäin kiusaamistarkoituksessa ja toiminnan selittäminen vitsailuksi*

Rikosnimikkeitä

Toisen haukkuminen tai halventaminen somessa

→ Kunnianloukkaus (Rikoslaki 39/1889, 24 luku, 9 §)

Alastonkuvan levittäminen luvatta

→ Yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen (Rikoslaki 39/1889, 24 luku, 8 §)

Seksuaalisävytteinen keskustelu ja ehdottelu seksuaaliseen toimintaan

→ Lapsen houkutteleminen seksuaalisiin tarkoituksiin (Rikoslaki 39/1889, 20 luku, 8 b §)

Aikuinen lähettää dickpicin alle 16-vuotiaalle

→ Lapsen seksuaalinen hyväksikäyttö (Rikoslaki 39/1889 20 luku, 6 §)

Seksuaalisävytteisen materiaalin toistuva lähettäminen

→ Vainoaminen (Rikoslaki 39/1889, 25 luku, 7 a §)

Huonosti tunnistettavia seksuaalirikoksia (Poliisihallitus 2019)

- Alle 16-vuotiaan houkuttelu katsomaan pornoa, masturbointia tai yhdyntää
- Alle 16-vuotiaalle seksuaalisesti latautuneista tapahtumista kertominen
- Alle 16-vuotiaalle sukupuoliyhteyden tai muun sukupuolisen kanssakäymisen ehdottelu
- Alle 16-vuotiaalle seksuaalisväritteisten viestien lähettäminen sosiaalisessa mediassa, sähköpostitse, tekstiviestitse tai kirjeitse
- Alle 16-vuotias saadaan toimimaan seksuaalissävytteisellä tavalla tekijän seuratussa hänen toimintaansa (koskee myös esim. videoyhteyttä)
- Alle 16-vuotiaalle sukuelimen näyttäminen (koskee myös esim. videoyhteyttä)
- Alle 16-vuotiaalle itsetyydytystä kuvaavien eleiden näyttäminen
- Alle 18-vuotiaalle vastikkeeseen (esim. raha, alkoholi, tupakka) tarjoaminen seksuaalista tekoa vastaan

Seksuaalioikeudet

Hyvä tarkistuslista kouluille seksuaalioikeuksien toteutumisesta löytyy osoitteesta:

<http://www.ihmisoikeudet.net/wp-content/uploads/2015/11/Seksuaalioikeudet-koulussa-1.pdf>

- Tarkistuslista tukee seksuaalioikeuksien toteutumisen arvioimista ja oikeuksien edistämistä koulussa.
- Koulun fyysisen ympäristön, toimintakulttuurin, opetusmateriaalin, opetuksen ja kouluterveydenhuollon arviointi seksuaalioikeuksien näkökulmasta mahdollistaa kouluympäristön muuttamisen seksuaalioikeudet huomioivaksi

SEKSUAALIOIKEUDET

**Seksuaalioikeudet koskevat kaikkia.
Jokaisen velvollisuus on kunnioittaa toisten seksuaalioikeuksia.**

OIKEUS OMAAN SEKSUAALISUUTEEN

Kaikilla ihmisillä on oikeus tuntea seksuaalista halua, fantasioita ja kokea seksuaalista nautintoa sekä määritellä ja ilmaista seksuaalinen suuntautumisensa ja sukupuolensa haluamallaan tavalla.

OIKEUS TIETOOON SEKSUAALISUUDESTA

Vapaus tehdä itsenäisiä ja vastuullisia päätöksiä ei voi toteutua ilman tietoa seksuaalisuudesta. Siksi jokaisella on oikeus saada seksuaalioikeuksia kunnioittavaa seksuaalikasvatusta.

OIKEUS SUOJELLA ITSEÄÄN JA TULLA SUOJELLUKSI

Ihmisillä on oikeus keholliseen koskemattomuuteen. Ihmisiä tulee suojella seksuaaliselta ja sukupuoleen perustuvalla väkivallalla. Eli jokaisella on oikeus mm. kieltäytyä seksistä ja seksuaalisesta toiminnasta missä vaiheessa tahansa, oikeus käyttää raskauden- ja seksitautien ehkäisymenetelmiä ja oikeus saada apua ja tukea, jos on kohdannut seksuaalista väkivaltaa tai sen uhkaa. Yhteiskunnilla ja niiden lainsäädännöllä on olennainen rooli suojelun varmistajana.

OIKEUS SEKSUAALITERVEYSPALVELUIHIN

Yhdenvertaiset ja seksuaalioikeuksia kunnioittavat terveyspalvelut kuuluvat kaikille. Seksuaaliterveyspalveluiden tulee olla turvallisia, luottamuksellisia, korkeatasoisia ja helposti saatavilla asuinpaikasta riippumatta. Jokaisella on oikeus saada mm. ehkäisy- ja seksuaalineuvontaa sekä itselle sopiva ehkäisymenetelmä rahatilanteesta ja asuinpaikasta riippumatta, seksitautien testausta ja hoitoa sekä turvallinen raskaudenkeskeytys.

OIKEUS NÄKYÄ

Kaikilla ihmisillä – myös nuorilla ja erilaisilla vähemmistöillä – on oikeus tulla nähdyksi ja kuulluksi sekä oikeus ilmaista omia mielipiteitään. Kaikilla on oikeus olla turvassa seksuaaliselta ja sukupuoliselta syrjinnältä, häirinnältä ja väkivallalta.

OIKEUS YKSITYISYYTEEN

Kaikilla on oikeus tehdä itse päätöksiä omaan seksuaalisuuteensa liittyen. Jokaisella on oikeus päättää mitä, minkä verran ja kenelle kertoo seksuaalisuudestaan. Jokaisella on myös oikeus päättää, minkälaisia kuvia ja sisältöjä itsestä jaetaan julkisesti.

OIKEUS VAIKUTTAA

Jokaisella on oikeus osallistua ja vaikuttaa seksuaalisuuteen liittyvään päätöksentekoon. Nuorilla on oikeus tulla kuulluksi palveluja tuottaessa. Nuorella on oikeus vaatia seksuaalikasvatusta ja sanoa mielipiteensä asioihin ja päätöksiin, joilla on vaikutusta omaan seksuaalisuuteen.

Seksuaalioikeudet käsittävät laajasti seksuaalisuuteen liittyviä elämäntilanteita, eikä niille ei ole yhtä ainoaa määritelmää. Esimerkiksi Kansainvälisellä perhesuunnittelujärjestöjen liitolla IPPF:llä ja Seksuaaliterveyden maailmanjärjestö WAS:lla on omat seksuaalioikeuksien julistuksensa. Myös Maailman terveysjärjestö WHO on määritellyt seksuaalioikeudet. Seksuaali- ja lisääntymisoikeudet mainitaan myös useissa kansainvälisissä toimintaohjelmissa ja sopimuksissa. Niiden edistäminen on tärkeää kestävän kehityksen saavuttamiseksi ja ihmisoikeuksien turvaamiseksi.

www.vaestoliitto.fi

Turvaohjeita uhkaaviin tilanteisiin

Sano: Ei

- *kuuluva, jämäkkä* ja *vakuuttava Ei*

Poistu paikalta tai nettisivustolta

- Aina saat poistua sanomatta sanaakaan
- Et tarvitse kenenkään lupaa tai suostumusta epäilyttävästä tilanteesta poistumiseen

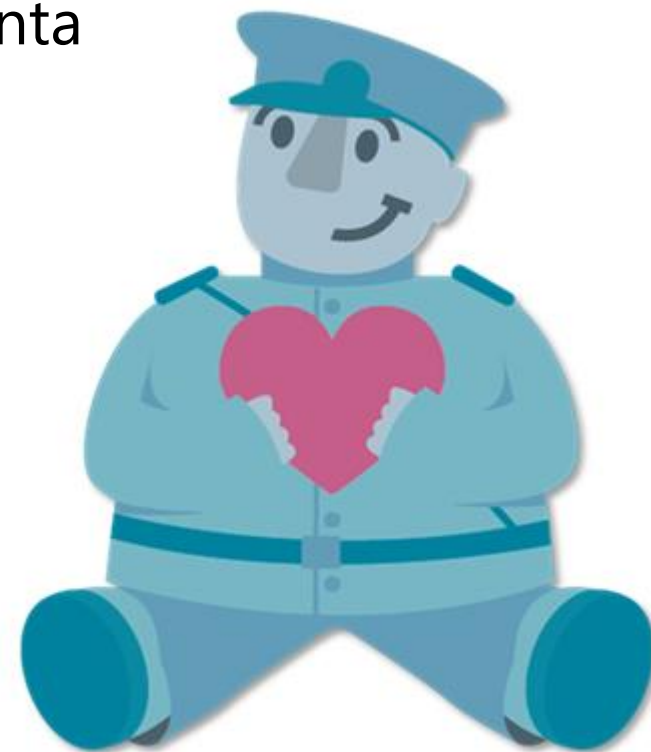
Kerro luotettavalle aikuiselle

- Syy ei ole ikinä sinun!
- Älä jää tilanteen kanssa yksin, kerro, vaikka tilanne olisi jo ohi
- Aikuinen voi puuttua tilanteeseen ja tukea sinua
- Ei ole väliä, oletko ottanut somekaveriksi tuntemattoman, tärkeintä on, että olet turvassa ja saat apua

Mistä apua ja tukea

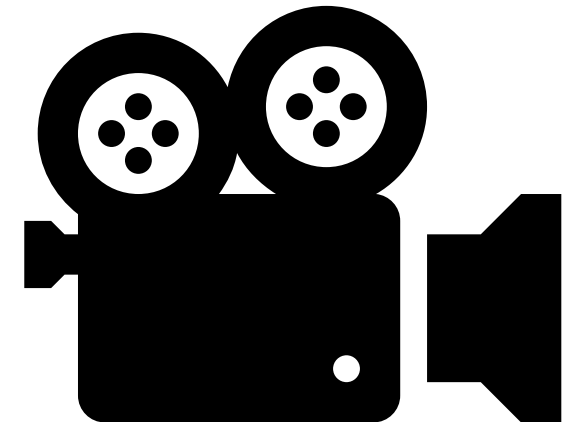
- Oppilashuolto: Koulukuraattorit, koulupsykologit, terveydenhoitajat
- Sosiaali- ja terveystalot esim. kasvatus- ja perheneuvonta
- Lasten- ja nuorisopsykiatrisen työryhmä p. 044 703 5919
- Oulun Tyttöjen Talo & Poikien Talo
- Oulun Kriisikeskus (Mielenterveysseura)
- Rikosuhripäivystys p. 116006, riku.fi/nuoret (chat)
- Nettipoliisi
- Lasten ja nuorten puhelin 116 111

VIDEOITA AIHEESEEN LIITTYEN

- Seksuaalinen häirintä #eiobook (MLL) kesto 1:24
<https://www.youtube.com/watch?v=3rNPr8ufzCo>
- Yksittäistapaus lyhytelokuvasarjan Pysäkki kesto 6:58, (K7)
<https://www.yksittaistapaus.fi/elokuva/pysakki/#pysakki>
- Kaveri seksuaalirikoksen uhrin tukena (Rikosuhripäivystys) kesto 2:11
https://www.youtube.com/watch?time_continue=2&v=fWVjx3fvcUI&feature=emb_title

Lähteet

- Aaltonen, J. (2012). Turvataitoja nuorille. Helsinki: Terveystieteiden tutkimuskeskus ja hyvinvoinnin laitos. https://www.julkari.fi/bitstream/handle/10024/90817/Opas_21%20_verkko.pdf?sequence=1&isAllowed=y
- Ilmonen, K., Korhonen, E. & Halonen, M. (2020). Seksuaalioikeudet koulussa –checklist. Väestöliitto. https://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5048510/va%CC%88esto%CC%88liitto_seksuaalioikeudet_web.pdf. Viitattu 7.8.2020.
- Rikoslaki 39/1889. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1889/18890039001>. Viitattu 7.8.2020.
- Tasa-arvolaki 609/1986. <https://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>. Viitattu 7.8.2020.
- Väestöliitto.(2020). http://www.vaestoliitto.fi/@Bin/5048131/vaestoliitto_info_A4+%28003%29.pdf. Viitattu 7.8.2020.
- THL Kouluterveyskysely 2021 <https://thl.fi/fi/tutkimus-ja-kehittaminen/tutkimukset-ja-hankkeet/kouluterveyskysely>